

Deel I

1987-1993

ÉÉN

Het moet het begin van de maand zijn geweest. Het nieuwe academiejaar was nog niet ingeluid, ik kwam net opgelucht terug van het herexamen Spaanse grammatica en liep door de hal van het universiteitsgebouw, voorbij de wandbanken waarop tientallen studenten zaten te kletsen en te roken, dwars naar de kantine.

De gang naar de kantine was opwindender dan vele colleges. De muren van prikborden hingen vol prikkelende mededelingen: ‘Wie wil mijn huisbaas ruilen voor de zijne’, ‘Gaat er iemand mee naar Barcelona – nog één plaats beschikbaar, wel onder bepaalde voorwaarden. Bel me’, en ‘Mijn slaapzak gratis voor wie er samen met mij in wil kruipen’.

Één hoek was aan de jobdienst van de universiteit voorbehouden.

Had je interesse in een van de baantjes die achter een afsluitbare, plastic vitrine werden uitgehangen, dan stapte je met het nummer van de corresponderende vacature naar het kantoortje van de sociale dienst, iets verderop. Daar gaf een sociaal assistente je met een pijnlijke frons in het voorhoofd alle nodige uitleg bij het baantje; wat er veelal op neerkwam dat ze je de naam, het adres en het telefoonnummer van de werkgever bezorgde en je, puffend onder de zwaarte van haar saaie baan, succes wenste bij de sollicitatie.

De dienst had me de afgelopen twee jaar al heel wat tijdelijke baantjes bezorgd. Van kamermeisje tot ‘hostess’ voor waspoeders,

van headhuntassistente tot museumsuppooste.

Toen ik de handgeschreven vacature aantrof: 'Student(e) gevraagd om vier kinderen (tussen acht en zestien jaar) dagelijks naschoolse les te geven en hen te begeleiden met hun huiswerk', schreef ik het nummer ogenblikkelijk op mijn handpalm. Een uur later verschafte de sociaal assistente me alle nodige gegevens van de familie die ik hier Schneider zal noemen, maar die in werkelijkheid anders heette, al klonk ook hun naam Duits of Duits-achtig.

De Schneiders, zo wist de sociaal assistente, waren joods, maar dat zou normaal gezien geen probleem vormen, en als dat wel het geval zou zijn, mocht ik altijd opnieuw bij haar aankloppen, zij zou dan nagaan of we samen tot een oplossing konden komen, maar of dat zou lukken, kon ze niet beloven, want met die mensen wist je het nooit, wist ze dan toch, net zo goed als ze wist dat de Schneiders me zestig Belgische frank per uur zouden betalen, wat niet veel was, maar ook niet weinig. Joden waren, gaf ze me nog mee, als het op geld aankwam een beetje zoals Nederlanders.

Toen ik haar verbaasd aankeek, keek zij zo mogelijk nog verbaasder terug. 'Waarom denk je anders dat er op deze Vlaamse tolkenschool zo veel Nederlanders zitten? Goedkoop én hoge kwaliteit in één. En zodra ze hun diploma hebben, vertrekken ze weer naar hun land. In feite leiden we dus onze grootste concurrenten op. Gelukkig ontvangt de universiteit subsidies per student. Er is dus ook een voordeel aan hun aanwezigheid verbonden. Maar wat ik wil zeggen: laat je niet ringeloren. Aanvaard geen gratis proefperiode, zelfs als je na je eerste week beslist om te stoppen, moeten ze je betalen voor de uren die je hebt gewerkt.'

Ik keek naar de ratelende sociaal assistente en berekende grof dat ik een zeshonderd frank per week zou kunnen verdienen, tweeënehalf duizend per maand. In een tijd waar de huur van een appartementje rond de zesduizend frank kostte, kon dat tellen.

TWEE

‘Dag Mevrouw. Kan ik met de Heer of Mevrouw Schneider spreken?’

‘Dit is Mevrouw Schneider.’

‘Goedemiddag. U zoekt een student die uw kinderen met hun huiswerk kan begeleiden?’

‘Wij zoeken zo iemand al *un certain* tijd.’

‘Ik zag de vacature pas deze week.’

‘We hebben vorig jaar zes studenten gehad. Ze hebben na enkele avonden opgegeven.’

‘Waarom gaven ze op?’

‘Tja, waarom. Waarom niet, *n’est-ce pas?* Ze deden het niet goed, ik kan u zeggen.’

‘U heeft vier kinderen.’

‘Twee zonen en twee dochters.’

‘Hoe oud zijn ze?’

‘Tussen de acht en de zestien. Dat staat in de vacature. Waarom u belt me, als u de vacature niet hebt gelezen. Hoe oud u bent?’

‘Twintig...’

‘Dat is maar vier jaar ouder dan onze oudste. U studeert aan welke universiteit?’

‘Universiteit Antwerpen. Hoger Instituut voor Vertalers en Tolken.’

‘Dat is geen universiteit, dat is een hoger instituut.’

‘In België valt dat instituut onder de universiteit.’

‘België is bizar.’

‘Ik heb de talen Frans en Spaans gekozen.’

‘Frans is goed. Aan uw Spaans hebben wij niets. Wij spreken thuis Frans met de kinderen. Maar hun school is Vlaams, “Nederlandstalig” moet ik zeggen, n’est-ce pas? Mijn man is nu niet thuis. U moet met mijn man spreken.’

‘Ik zou me graag eens komen voorstellen. Wanneer past u dat?’

‘U hebt ervaring met kinderen?’

‘Ik heb graag kinderen. En ik vind lesgeven leuk. Zal ik vrijdag komen?’

‘U komt bij ons nooit op een vrijdag. U hebt ervaring met lesgeven?’

‘Ik hielp mijn neefjes en nichtjes weleens. En mijn zus. En mijn vriendinnen en vrienden, vroeger.’

‘Dan u kunt niet weten of lesgeven leuk is, n’est-ce pas.’

‘Ik denk dat ik het leuk vind.’

‘Vrijdag begint onze feestdag al, de preparaties ervan. De kinderen hebben die dag ’s namiddags nooit school. Op woensdag-namiddag wel. Sjabbat duurt, eenvoudig uitgelegd, van vrijdag als de zon ondergaat tot zaterdag als de zon ondergaat. ’s Zaterdag u kan dus niet komen, dan besteden wij de dag aan rust. Maar het is de bedoeling dat u ook elke zondagvoormiddag naar ons komt. Om de meisjes te helpen. Denkt u u kunt dat?’

‘Ik geloof niet dat ik daar problemen mee zal hebben.’

‘Denkt u u kunt ons respecteren?’

‘Hoe bedoelt u?’

‘Wij zijn niet zoals iedereen, n’est-ce pas. Wij leggen u dat later uit. Ik wil eerst weten: studenten zoals u en vele anderen gaan op zaterdag uit. En zij willen ’s zondags liever niet uit hun bed.’

‘Ik ben een vroege vogel,’ loog ik.

‘Wanneer u kunt komen om u te introduceren?’

‘Past woensdagnamiddag u, Mevrouw Schneider?’

‘Ik zei net: de kinderen hebben les op woensdagnamiddag. En beter is u ziet de kinderen.’

‘In de late namiddag bedoel ik,’ corrigeerde ik mezelf. ‘Om vijf uur? Ik heb uw adres.’

‘Hoe is uw naam, alstublieft?’

DRIE

Je zou denken dat een mens onmogelijk kan weten wat voor weer het pakweg dertig jaar geleden was, maar de zon scheen en de lucht was helderblauw – zo'n warm blauw waarin de voorbode van koud herfstweer schuilt – toen ik op deze septemberse woensdag naar de Belgiëlei wandelde, de brede, drukke weg die de joodse buurt in twee snijdt en uitloopt op de fraai gemetselde, verhoogde spoorwegberm tussen Zurenborg en het iconische Antwerpen Centraal.

Ik kwam nooit aan deze kant van de stad. Ik kende alleen de Pelikaansstraat, waar het krioelt van de goud- en juwelenwinkel-tjes die vooral op zondag kijk- en kooplustigen trekken.

Vrolijk verbaasd keek ik naar de tientallen fietsende kinderen. Keurig geklede peuters, meisjes en jongens – al dan niet met pijpenkrullen – stoven op hun autoped roekeloos maar alert over de voetpaden, soms scheerden ze aan mijn voeten voorbij. Voor een aantal huizen – scholen en crèches? – stonden meer dan een dozijn autopeds en evenveel peuterfietsjes geparkeerd. De twee- en vierwielers waren zelden op slot of met een ketting vastgemaakt.

Mannen met volle witte, grijze of zwarte baarden stapten, schijnbaar gehaast, op hun doel af. Ze leken te weten waar ze naartoe gingen, ze keken me niet aan, richtten hun blik een andere kant uit. Hun baard en hun pijpenkrullen, die boven hun oren vertrokken en op hun schouders stopten, wapperden niet door de wind, maar door de snelheid van hun stappen. Net begra-

fenisondernemers die zich naar de volgende zerk moesten haasten. Een aantal droeg witte kousen onder een zwarte kuitbroek. Hun inktzwarte satijnen jassen – die evengoed van zijde als van polyester konden zijn – zagen er allemaal identiek uit, ze reikten tot onder de knie, en van geen een hingen de panden open. Zouden deze mannen zich niet te pletter zweten? En puffen onder hun stijve, donkere hoeden met brede randen?

De vrouwen die ik tegenkwam, hadden zo goed als allemaal hetzelfde kapsel: een kastanjebruine tot zwarte pageachtige coupe waarbij het haar de schouders nét niet raakte. Aan een aantal kon je zien dat ze goedkope pruiken droegen. Anderen hadden een doek om hun hoofd geknoopt of een soort muts op, het genre dat mijn moeder en grootmoeder droegen als ze, dra de lente lonkte, de plafonds van het huis herschilderden. Blondines leken in deze wijk een zeldzaamheid. Enkellange rokken en jurken voerden de boventoon. Ondanks het warme weer droegen vele vrouwen panty's: zwart, oudroze of bruin, een enkele wit. Er viel zo goed als geen decolleté te bespeuren. De enige vrouw die iets kleurrijks droeg, fietste voorbij met een walkman op.

Ik meldde me bij een herenhuis met een brede gevel, een glimmende verschijning die niet zo lang geleden gerenoveerd leek. Op de vensterbank naast de deur prijkte, voor de vitrage, een kandelaar met vele koppen. Boven de deurbel hing een doorzichtige koker waarin, zo leek het, een opgerold stukje papier zat. Ik veronderstelde dat het om een soort fortunecookie ging, zo'n briefje met een tot nadenken stemmend citaat dat de dag in troost kon wikkelen. Ik vond dat een leuk idee.

De vrouwenstem die me verzocht om 'naar het oogje te kijken' en die mijn naam luid door de parlofoon liet galmen, was dezelfde als enkele dagen voordien aan de telefoon.

Het duurde even voor ik doorhad dat de deurbel met een beveiligingscamera verbonden was en dat ik werd gefilmd. Eind jaren

tachtig gold een deurbelcamera als een hoogtechnologisch snuffe dat je hooguit bij de ingang van een juwelierszaak of een groot bedrijf verwachtte; zeker niet aan de deur van een stadswoning die volledig door andere woningen was ingesloten. Bij mijn ouders, die in een alleenstaand huis op de buiten woonden, werd de achterdeur pas 's avonds gesloten, nadat de hond zijn eten had gekregen. De rest van de dag stond hij open. Op mijn appartementje in Antwerpen gooide ik de sleutelbos, vastgeknoopt aan een theedoek, door het raam naar bezoekers die aanbelden.

'Kunt u alstublieft iets lager staan, u bent te hoog voor het oog,' zei de stem, en ik vond dat mooi, dat 'te hoog voor het oog'.

Ik ging een beetje door de knieën en keek in het uitstulpend oog. Het bleef stil aan de andere kant, zeker vijf minuten.

Ik wist niet goed wat ik in die wachttijd diende te doen. Dus keek ik nu en dan maar in de camera, ongemakkelijk glimlachend. Ik vond de situatie vervelend, maar als je solliciteert, wil je geen domme dingen doen, en twee keer te snel na elkaar bellen kon irritatie wekken, en misschien, dacht ik, hadden ze via de parlofoon al voor me opengedaan, maar had ik dat gewoon niet door; het was goed mogelijk dat ik harder tegen de deur had moeten duwen, mijn hele gewicht ertegenaan had moeten drukken...

Ik tuurde naar de huizen en appartementen aan de overkant. Ook daar stonden kandelaars met vele koppen, de ene al groter dan de andere. Ik telde de koppen: zeven, een enkele genen.

In de deurposten van de overburen leken dezelfde kokertjes te hangen. Er ging een man met een lange zwarte jas en een brede hoed een huis binnen. Hij zocht zijn sleutels en draaide zich, grabbelend in zijn boekentas, naar de straatkant toe, waar de lichtinval beter was. Ik knikte vriendelijk, maar de man deed alsof hij me niet zag. Voor hij met zijn hoed achter de deur verdween, raakte hij het rolletje vluchtig aan.

Aan een van de ramen van het pand waar hij was binnenge-

gaan, verschenen twee vrouwen die deden of ze niet naar me keken, maar die me grondig opnamen. Ze drukten hun nieuwsgierige neus niet tegen het raam, maar behoorden tot die andere spiedende soort: zij die bewust enkele stappen van het raam vandaan blijven, omdat ze denken dat ze daar alles onopgemerkt in de gaten kunnen houden, terwijl ze juist het tegendeel bereiken.

Juist toen ik voor een tweede maal op de bel wilde drukken, begonnen achter de massief houten deur kettingen te rammelen. Ik hoorde het gerinkel en geschuif van grendels, zowel aan de boven- als aan de onderzijde van de deur. Er klikten sleutelbaarden. Ik hoorde het gepiep van een toestel, de parlofoon waarschijnlijk.

Twee bleke, giechelende meisjes in een blauwe rok en een witte blouse met lange mouwen en tot aan de hals dichtgeknoopt, keken me geamuseerd en onderzoekend aan en zo keek ik naar hen: nieuwsgierig en gretig. Het ene meisje was een maxiversie van het andere.

'*Entrez*, alstublieft, *entrez*,' zei Mini, die een ministemmetje had.

'Onze ouders verwachten u,' vervolgde Maxi. Ook haar stem klonk klein.